

Lezione 5. III declinazione, aggettivi della II classe, futuro semplice attivo e passivo dell'indicativo e del verbo sum.

A. La III declinazione

- Comprende due gruppi di nomi; con tema in *consonante* e con tema in *-i*. Due sostantivi hanno il tema in *-u-* (*grus, sus*).
- I nomi M/F in **muta** (dentale, velare, labiale) e in vocale hanno il **nominativo sigmatico** [con desinenza *-s*]; gli altri (in nasale e liquida) hanno il nominativo asigmatico.

• **Si ricordi che**

- 1) **velare:** c / g + s > x (*rex regis; lux lucis*)
- 2) **dentale:** t / d + s > s, talora con apofonia e/i tra nom. s. e altri casi (*miles militis, pes pedis*)
- 3) **labiale:** p / b + s > ps / bs (*princeps principis; plebs plebis*)
- 4) **liquida** (l/r), nom. = tema puro (*sol solis, soror sororis*)
- 5) **sibilante**, talora con nom. rotacizzato (*flos / flor floris, mas / mar maris*)
- 6) **nasale** (-n cade per lo più, tranne nei neutri: *regio regionis, flumen fluminis*)

		3 ^a declinaz.		Temi in cons				
		velare	dentale	labiale	liquida	sibilante	nasale	[difettivo]
		M	N	M	F	N	F	
Sing.	Nom	re x (<gs)	caput (-)	princep s	soror (-)	corpus (-)	regio (-)	vī s
	Gen	reg ĩs	capit ĩs	princip ĩs	soror ĩs	corpor ĩs	region ĩs	-
	Dat	reg ī	capit ī	princip ī	soror ī	corpor ī	region ī	-
	Acc	reg ěm	caput	princip ěm	soror ěm	corpor ěm	region ěm	vī m
	Voc	re x	caput	princep s	soror	corpus	regio	vī s
	Abl	reg ě	capit ě	princip ě	soror ě	corpor ě	region ě	vī
Plur.	Nom	reg ěs	capit ā	princip ěs	soror ěs	corpor ā	region ěs	vir ěs
	Gen	reg ūm	capit ūm	princip ūm	soror ūm	corpor ūm	region ūm	vir ĩ um
	Dat	reg ĩbus	capit ĩbus	princip ĩbus	soror ĩbus	corpor ĩbus	region ĩbus	vir ĩ bus
	Acc	reg ěs / ĩs	capit ā	princip ěs / ĩs	soror ěs / ĩs	corpor ā	region ěs / ĩs	vir ěs
	Voc	reg ěs	capit ā	princip ěs	soror ěs	corpor ā	region ěs	vir ěs
	Abl	reg ĩbus	capit ĩbus	princip ĩbus	soror ĩbus	corpor ĩbus	region ĩbus	vir ĩ bus

		temi non	in -i conserv.	conservativi
		M	N	M/F
Sing.	Nom	host ĩs	mar ě	pupp ĩs
	Gen	host ĩs	mar ĩs	pupp ĩs
	Dat	host ī	mar ī	pupp ī
	Acc	host ěm	mar ě	pupp ĩm
	Voc	host ĩs	mar ě	pupp ĩs
	Abl	host ě	mar ĩ	pupp ī
Plur.	Nom	host ěs	mar i ā	pupp ěs
	Gen	host i ūm	mar i ūm	pupp ĩ um
	Dat	host ĩ bus	mar ĩ bus	pupp ĩ bus
	Acc	host ěs / ĩs	mar i ā	pupp ĩs
	Voc	host ěs	mar i ā	pupp ěs
	Abl	host ĩbus	mar ĩbus	pupp ĩ bus

A /1. Analizza, trova il nominativo dei seguenti temi e traduci: *iudicum, gentes, mari, arboris, laudem, solis, civem, vectigalia, pacis, homines, consulum, salutis, corpori, obsides, mulierum, latronibus, luce, cruore, actione, dolori, ducibus, legioni, animalia, aestate, frugibus, iuri, aetatis, facinorum, rationum, reges, agmina, exemplaris, moribus,*

civitate, mortem, milites, navi, ossa, virtutem, arietem, mentem, flumina, frigore, tribunali, litoribus, criminibus, vulnera, senectutem, nominis, foedera, cupidinum, generis, hospitibus, telluri, ordines, cubilis, peditibus, munere, fecunditatem, libertatem, onerum, interpretes, operibus, hostem, artem, annium, virginem, consulum, partem, vires, bove, itinera, sororis, fratrem.

A/2 Traduci la coppia sostantivo + aggettivo della II classe:

canis alacer, tenacem memoriam, pugnae atrocis, sorores tristes, terrae feracis, diviti rege, constanti patientia, dolori acri, pugnarum equestium, ager fertilis, proelium atrox, remedium salubre, victoria duplici, equus celer, temporis rapacis, filiam gracilem, ingenio miti, belua silvestris, laurum agrestem, puero inconstanti, urbs celebris, casae humilis, astro fulgenti, animus particeps, vetus proverbium, hominem pauperem, mollis educatio, trucem arietem,

A/3. Analizza e traduci le seguenti frasi

1) Rex velut spectator ad Salaminam cum parte navium in litore remanet. 2) Animus rationis compos et particeps est. 3) Otium sine litteris mors est et hominis vivi sepultura. 4) Robore navium et virtute militum Romani longe praestabant. 5) Vetus odium Milesii gerebant in Branchidarum gentes. 6) Crassus ad castra hostium contendit. 7) Fortes non modo fortuna iuvat, ut est in vetere proverbio, sed multo magis ratio. 8) Erat Italia tum plena Graecarum artium. 9) Deum non non vides, tamen Deum agnoscis ex operibus eius. 10) Omnia principum, honesta atque inhonesta, laudare mos est. 11) Nostri sunt amnes, nos fruges serimus, nos aquarum inductionibus terris fecunditatem damus, nos flumina arcemus, derigimus, avertimus. 12) Improbi et avari, non modo non copiosi et divites, sed etiam pauperes et inopes existimandi sunt (devono essere considerati). 13) Agesilaus statura est humili et corpore exiguo. 14) Cloelia virgo inter tela hostium Tiberim tranat. 15) Mollis educatio nervos omnes et mentis et corporis frangit. 16) Vectigalia nova atque inaudita per publicanos tribunosque Caligula exercebat. 17) Consules habemus summa diligentia, fideli concordia. 18) Deo oboediunt maria terraeque. 19) Memoria beneficiorum fragilis est, iniuriarum tenax. 20) Eius fundi extremam partem oleae directo ordine definiunt. 21) Et terra et mari duces erant Lacedaemonii. 22) Senectus homines debilitat corporisque vires delet. 23) A bove cultros removete, ministri! 24) Natura vi rationis hominem conciliat homini. 25) Caesar magnis itineribus Italiam contendit.

B. FUTURO SEMPLICE INDICATIVO

	I Att	I Pass	II Att	II Pass		SUM
1 sing	amā bo	amā bo r	monē bo	monē bo r		er o
2	amā bi s	ama bē ris / re	monē bi s	mone bē ris / re		er i s
3	amā bi t	ama bī tur	monē bi t	mone bī tur		er i t
1 plur	ama bī mus	ama bī mur	mone bī mus	mone bī mur		er ī mus
2	ama bī tis	ama bī mīni	mone bī tis	mone bi mīni		er ī tis
3	amā bu nt	ama bu ntur	monē bu nt	mone bu ntur		er u nt
	III cons Att	III cons Pass	III i Att	III i Pass	IV Att	IV Pass
1 sing	mitt a m	mitt a r	capi a m	capi a r	audi a m	audi a r
2	mitt e s	mitt ē ris	capi e s	capi ē ris	audi e s	audi ē ris
3	mitt e t	mitt ē tur	capi e t	capi ē tur	audi e t	audi ē tur
1 plur	mitt ē mus	mitt ē mur	capi ē mus	capi ē mur	audi ē mus	audi ē mur
2	mitt ē tis	mitt ē mīni	capi ē tis	capi ē mīni	audi ē tis	audi ē mīni
3	mitt e nt	mitt ē ntur	capi ē nt	capi ē ntur	audi e nt	audi ē ntur

B/1. Analizza e traduci le seguenti forme dei verbi voco, āre; teneo, ēre; colo, ēre; custodio, īre; rapio, ēre; do, āre; timeo, ēre; peto, ēre; audio, īre; cupio, ēre, sum.

vocabitur, tenebitur, coletis, tenebuntur, rapietis, rapiet, rapiet, colentur, tenebam, custodiemus, erimus, vocabamur, tenebit, tenebunt, colar, vocabere, eris, tenet, rapiemus, coletur, tenebit, coletis, colebatis, colemur, vocabitur, custodietis, custoditis, coleris, custodiet, custodies, eritis, custodientur, tenebimus, rapietur, custodient, colentur, vocabimini, colet, tenebitis, rapiar, vocaberis, vocabere, vocare, rapiemini, colebamini, vocabuntur, rapietis, custodiam; dabunt, timebimus, petebat, audies, petetur, timebo, petentur, timebat, audiemini, dabimur, damur, timebitis, pete, audiemur, cupiebamur, cupiam, dat, dabit, dabuntur, petemini, audiar, daberis, timebuntur, dabit, cupietis,

B/2 Traduci: 1) Iura dabunt Augustus et Agrippa. 2) Eius verba audies. 3) Si ianua tenebitur incendio, per parietem exhibimus (usciremo). 4) Amabit sapiens, cupient ceteri. 5) tunc (forse) soror nati genetrisque vocabere fratris? 6) Candidatus pro anno meo spondeo: nulla rapietur, nullus occidetur, nullum spoliabitur templum. 7) Arietes truces erimus: iam in vos incursabimus. 8) Proscenia pulpita quae ante scenam sunt appellabuntur. 9) Nulla controversia mihi tecum erit. 10) Memoriam vestri benefici colam benivolentia sempiterna.